

บทที่ 8

เสรีนิยมและประชาธิปไตย

“เสรีประชาธิปไตย” บ่งชี้ว่า เสรีนิยมกับประชาธิปไตยต่างพึ่งพากันและกัน อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองสลับซับซ้อนยิ่งและหาได้มีลักษณะต่อเนื่องกันหรือมีเอกลักษณ์หนึ่งเดียวกันไม่ ในทางทฤษฎีพื้นฐานรองรับความขัดแย้งระหว่างพวกเสรีนิยมผู้เรียกร้องให้รัฐปกครองน้อยที่สุดกับพวกประชาธิปไตยผู้เรียกร้องให้การปกครองรัฐตกอยู่ในมือพลเมืองมากที่สุดเท่าที่มากได้ นั่นก็คือการปะทะกันระหว่างความเข้าใจเสรีภาพที่แตกต่างกันสองแบบนั่นเอง ในระบอบปกครองที่ซึ่งเสรีภาพชนิดแรกถูกริบรวบไปโดยอำนาจอันไร้ขีดจำกัด หรือเสรีภาพชนิดที่สองถูกริบรวบไปโดยอำนาจที่ไม่พร้อมรับผิดชอบส่วนรวม ความขัดแย้งที่ว่านี้ก็จะถูกปิดกั้นไว้ไม่ให้มีช่องทางแสดงออกเมื่อเผชิญหน้ากับระบอบปกครองแบบหนึ่งแบบใดในสองแบบนี้ เสรีนิยมกับประชาธิปไตยอันเป็นฝาแฝดที่แตกคอกันก็จำเป็นต้องกลายเป็นพันธมิตรกันแทน

ความหมายของเสรีนิยม

เสรีนิยม หมายถึง พลเมืองแต่ละคนจะคิด พูด หรือทำ อะไรตามใจก็ได้ ตามใจทั้งนั้น ตราบเท่าที่ยังไม่ได้ละเมิดสิทธิเสรีภาพของพลเมืองคนอื่น ๆ ดังนั้น เสรีนิยม (Liberalism) เป็นปรัชญาการเมืองหรือมุมมองทางโลกซึ่งตั้งอยู่บนความคิดเสรีภาพและความเสมอภาค ธรรม

ลักษณะพื้นฐานของเสรีนิยม

แอนดรูว์ เฮย์วูด เสนอว่า อุดมการณ์เสรีนิยมมีลักษณะพื้นฐาน 7 ประการ ดังนี้

1. ปัจเจกบุคคลนิยม (Individualism) แนวคิดนี้ถือว่า มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลมีความสำคัญที่สุด (เหนือศาสนา สังคม) เป็นการมองที่ตัวเองถือว่าตัวเองสำคัญที่สุด เอาตัวเองเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง

2. เสรีภาพนิยม (Liberty/Freedom) หลักเสรีภาพอยู่คู่กับหลักปัจเจกบุคคลนิยม เพราะเสรีภาพจะทำให้ความเป็นปัจเจกโดดเด่น เป็นตัวของตัวเอง

3. เหตุผล (Reason) นักเสรีนิยมเชื่อมั่นในความสามารถใช้เหตุผลของมนุษย์ เชื่อว่าปัจเจกบุคคลแต่ละคนสามารถคิด ตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดี สิ่งที่ต้องการให้กับตัวเอง

4. ความเสมอภาค (Equality) นักเสรีนิยมเชื่อว่ามนุษย์เรานั้นอย่างน้อยก็ “เกิดมาเท่าเทียมกัน” มีความเสมอภาคภาคต่อหน้ากฎหมาย ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน มีความเสมอภาคทางการเมือง

5. ขันติธรรม (Toleration) ขันติธรรมหรือความใจกว้าง
อดทนต่อความคิดเห็น การกระทำของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากของตนเป็น
ปัจจัยสำคัญที่จะประกันเสรีภาพส่วนบุคคล และเป็นปัจจัยสำคัญในการ
สร้างความมั่นคงทางด้านสติปัญญาให้เกิดขึ้นในสังคม

6. จันทานุมัติ (Consent) อุดมการณ์เสรีนิยมจะต้องตั้งอยู่บน
“จันทานุมัติของผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง” ซึ่งหมายความว่าความสัมพันธ์
ระหว่างรัฐกับคนในสังคมที่ปรากฏออกมาในรูปของกฎ กติกา ระเบียบ
ข้อบังคับ กฎหมายที่รัฐใช้บังคับแก่ผู้คนทั้งหลายในสังคมต้องได้รับความ
เห็นชอบโดยสมาชิกของสังคม

7. รัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) รัฐธรรมนูญจะเป็นที่ๆ บัญญัติให้ทุกคนในสังคมเข้าใจร่วมกันได้ว่า จะอยู่ในการปกครองร่วมกันได้อย่างไร กติกาการอยู่ร่วมกันนั้นเป็นอย่างไร บทบาทหน้าที่ของรัฐบาลอยู่ที่ไหน รัฐบาลควรมีนโยบายในภาพกว้างอย่างไร หน้าที่พลเมืองเป็นอย่างไร มีกลไกควบคุมการปกครองอย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของลัทธิเสรีนิยม

สรุปได้ว่า ลักษณะพื้นฐานของเสรีนิยม ทำให้ลัทธิเสรีนิยมมีแนวโน้มที่เข้ากันได้ดีกับหลักการเรื่องประชาธิปไตย และการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปในระบบการเมือง แต่แนวคิดชั้นทฤษฎีนี้ สนับสนุนให้ประชาชนจัดตั้งสมาคมหรือองค์กรทางสังคมที่เป็นตัวแทนหรือสนับสนุนผลประโยชน์ของพวกเขา เพราะภายใต้กลุ่มก้อนเหล่านี้ได้กลั่นกรอง รวบรวมคนที่มีความคิดใกล้เคียงหรือตรงกันเข้าอยู่ด้วยกัน เป็นตัวแทน ช่วยให้การแสดงความคิดเห็น ชั้นทฤษฎีนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเภทของเสรีนิยม

สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เสรีนิยมคลาสสิก กับเสรีนิยมสมัยใหม่

เสรีนิยมคลาสสิก

- 1) การให้ความสำคัญต่อปัจเจกชนมากกว่ารัฐ
- 2) ปัจเจกชนมีความสามารถในการดูแลตนเอง และตัดสินใจด้วยตนเองได้ว่าจะดำเนินชีวิตอย่างไรตามที่ต้องการโดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น
- 3) ความก้าวหน้าเกิดขึ้นได้ด้วยฝีมือของมนุษย์เพราะความเป็นผู้มีเหตุผล การเปลี่ยนแปลงใดๆ ก็ตามไม่ใช่เรื่องน่าวิตกเพราะมนุษย์สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงเพื่อสนองตอบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีได้
- 4) รัฐควรมีอำนาจจำกัด ปล่อยให้ปัจเจกชนมีอิสระในการใช้เหตุผลที่มีอยู่เพื่อตัดสินใจเลือกว่าจะดำเนินชีวิตอย่างไร

อดัม สมิท เป็นผู้ขยายความคิดเสรีนิยมคลาสสิกต่อจาก จอห์น ล็อก และขยายแนวคิดทางการเมืองไปเป็นแนวคิดทางเศรษฐกิจดังนั้นแนวคิดของอดัม สมิท จึงเป็นเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ หรือตลาดที่มีการแข่งขันโดยเสรี จำกัด อำนาจของรัฐให้เป็นเพียง “ผู้ตรวจเวรยามเวลาค่ำคืน” หรือเป็นเพียงกรรมการ การแข่งขันกีฬาเท่านั้น

เสรีนิยมสมัยใหม่

เป็นแนวคิดที่ยังรักษาให้ระบบเศรษฐกิจมีการแข่งขันกันโดยเสรี แต่ ต้องการให้รัฐบาลกลับเข้ามาแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น

สรุปได้ว่าเสรีนิยมสมัยใหม่ มีลักษณะเป็นสังคมนิยม (หรือรัฐ สังคมนิยม) ซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องทำให้สังคมมีแรงงานที่มีการศึกษา มีสุขภาพอนามัย ดี ซึ่งตรงกับหลักการเวียนฟรีอย่างมีคุณภาพ และหลักประกันสุขภาพของคนไทย

หลักการของเสรีนิยม

หลักการของเสรีนิยม ได้ผลิต แนวคิดเรื่อง เสรีภาพตามที่ออกแบบ, การแข่งขัน การ
ต้องตอบคำถามของรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาธิปไตย สภา รัฐบาล
เสียงข้างน้อย

ปัจจัยที่ทำให้เกิดเสรีนิยม

ปัจจัยหนึ่ง : เสรีนิยมคลาสสิก เป็นเสรีนิยมในเวทีเศรษฐกิจ ถือกำเนิด
โดยการเอาแนวคิดของ อדם สมิท มาใช้

ปัจจัยที่สอง : ประชาธิปไตยเสรีนิยม ได้พยายามสร้างขีดจำกัดเสรีภาพ
แบบไร้เงื่อนไขที่เสรีนิยมคลาสสิก ได้มอบให้มนุษย์

ปัจจัยที่สาม : นีโอไลเบอรัลลิสม์ ได้พยายาม เพื่อทำให้เกิดการยอมรับ
ความยืดหยุ่น ในความเห็นต่างๆทางเศรษฐกิจ และสังคมเสรีนิยม โดยมีจุดประสงค์
เพื่อให้อุดช่องโหว่ ข้อบกพร่อง และความหนักหน่วงในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
ของเสรีนิยม ทั้งในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ

จุดกำเนิดของแนวคิดเสรีนิยม

หนึ่ง นิยามของ แอนโทนี ที่ว่า เสรีนิยม คือ ผลผลิตจาก ขบวนการปฏิรูปศาสนา และโปรเตสแตนต์รวมถึงแรงขับเคลื่อนจากการต่อต้านคริสตจักรในศตวรรษที่ 16

สอง กลุ่มปัญญาชน ในศตวรรษที่ 17 ได้นำเสนอให้ นำสติปัญญา กับ ข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ มาแทนที่ วิวรรณ และ ศาสนา และอ้างว่า วิทยาศาสตร์ กับ ศาสนา คือ สองสิ่งที่ขัดแย้งกัน เช่นเดียวกัน ยังมีการอธิบายโลก จากคำสอน และ มุมมองของโปรเตสแตนต์ หรือ ไม่ก็คนที่มีแนวคิดลักษณะคล้ายคลึงกับโปรเตสแตนต์

สาม การต่อสู้กับความเอาแต่ใจ และความกดขี่ของรัฐบาลเผด็จการ และการปฏิวัติชนที่ชั้นกลาง หรือ ชนชั้นกระฎุมพี (**Bourgeoisie**) ได้โค่นล้มระบอบฟิวดัล (**Feudalism**) หรือ ระบอบศักดินา ในศตวรรษที่ 18 โลกตะวันตกจึงได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเสรีนิยมในเวลาต่อมา

ความหมายประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย (ประชา + อธิปไตย) แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า **Democracy** คำนี้มา จากคำว่า **Demokratation** ซึ่งมาจากคำว่า **Demos** (ประชาชน) และ **Cratos** (การปกครอง) ในภาษา กรีก แปลว่า การปกครองของประชาชน ดังที่อดีตประธานาธิบดี ลินคอล์นของสหรัฐอเมริกาเคยกล่าว ไว้เป็นเสมือนคาคมว่า “รัฐบาลประชาธิปไตย คือ รัฐบาลของประชาชน เพื่อประชาชน และโดยประชาชน” ซึ่งหมายถึงระบบการปกครองตามอุดมคติ ระบบหนึ่งที่รัฐบาลในระบบประชาธิปไตยจะ ให้โอกาสอันเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิต การแสวงหา ความสุข เป็นต้น

อริสโตเติล (**Aristotle**) กล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตยคือ สภาวะที่คนที่เป็นไท และคนยากจน ซึ่งมีจำนวนมากในสังคมได้รับมอบหมายให้อำนาจของรัฐไว้ใน มือ ประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ที่สุดได้รับการเรียกเช่นนั้นได้ก็เพราะมีสภาพแห่งความเสมอภาคปรากฏอยู่ในที่นั้น

แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยอาจมีความแตกต่างกันด้านความคิดความเชื่อ เป็นอย่างน้อย 4 แบบดังต่อไปนี้

แนวคิดที่ 1 ยุ่งให้น้อยที่สุด (**Minimalism**) โดยถือว่าการที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยนั้น

แนวคิดที่ 2 ประชาธิปไตยสายกลาง (**Aggregative Conception of Democracy**) รัฐบาลที่ดีจึงต้องมีวิธีการที่จะยืนอยู่บนทางสายกลาง

แนวคิดที่ 3 ประชาธิปไตยโดยผ่านกระบวนการโต้เถียงและแสดงเหตุผล (**Deliberative Democracy**)

แนวคิดที่ 4 ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (**Participatory Democracy**)

ประชาธิปไตยเสรีนิยม (Liberal democracy)

ประชาธิปไตย คือการต้องให้เสรีภาพแก่ประชาชน โดยมีหลักว่า

ประชาธิปไตยต้องมี **3** หลักการ กล่าวคือ

1. ความเท่าเทียมกัน (Equality)
2. ความมีเสรีภาพ (Freedom)
3. ความมีภราดรภาพ (Fraternity)

ประชาธิปไตยในลักษณะนี้ ก็คือประชาธิปไตยในแบบมีตัวแทน

(Representative Democracy) อำนาจการเมืองหรืออำนาจรัฐเกิดจากการต้องมีรัฐธรรมนูญในการปกครอง ซึ่งต้องให้หลักประกันด้านสิทธิ **(Rights)** เสรีภาพ **(Freedom)** ของแต่ละบุคคลและของคนกลุ่มน้อย **(Individuals and Minorities)** ทำให้ความประสงค์ของคนส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินการไป และเป็นไปตามกฎหมายบ้านเมือง **(Rule of Law)** และในขณะเดียวกัน สิทธิของคนกลุ่มน้อยได้รับการปกป้อง

การเมืองแบบเสรีนิยมในประเทศไทย

การครอบงำของวัฒนธรรมแบบเสรีนิยมใหม่ในเศรษฐกิจโลก ทำให้เงื่อนไขการเปิดเสรีทางการเงินและการค้า ปราบกฏต่อรัฐไทยในฐานะภาวะที่จำเป็นหรือสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในนัยที่ “ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้” แทนที่จะเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งในเชิงนโยบาย ในทางการเมือง วัฒนธรรมเศรษฐกิจตามแบบเสรีนิยมใหม่ ยังมีส่วนไม่น้อย ในการกำหนดทิศทางและโฉมหน้าการเมืองไทยในช่วงรอยต่อทั้งนี้ วัฒนธรรมทุนนิยมแบบเสรีนิยมใหม่ที่กำลังพุดถึงนั้น เข้ามามีอิทธิพลในกระบวนการจัดสรรอำนาจ โดยผ่านปัจจัยสำคัญ คือ อิทธิพลของสื่อตะวันตก และการขยายตัวของชนชั้นกลางในเมืองของไทย

สรุปได้ว่า อิทธิพลของลัทธิเสรีนิยมใหม่ ได้ประสบความสำเร็จในการ
ปลูกฝังระบบคุณค่าและกระบวนการคิด ไม่เพียงแต่ในสังคมของประเทศ
อุตสาหกรรมตะวันตก แต่ยังรวมไปถึงในสังคมของประเทศกำลังพัฒนาทาง
เศรษฐกิจอย่างประเทศไทย ทั้งนี้ ความแยบยลของการเผยแพร่กระบวนการทัศน์นี้
ถูกกระทำผ่านกระบวนการกำหนดทิศทางและผลิตประเด็นการศึกษาวิจัย
รวมทั้งกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจนำ
ภายในระยะเวลาเกือบครึ่งศตวรรษ จนสามารถสร้าง ความชอบธรรม ให้กับ
ระเบียบใหม่ ที่เป็นส่วนผสมระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและการ
ปกครองเสรีประชาธิปไตย ในลักษณะที่เรียกว่า “ โดยคุณฐิและโดยปริยาย

ลัทธิเสรีนิยมและประชาธิปไตย

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งมีการกล่าวถึงบ่อยครั้ง มักจะมุ่งเน้นไปในเรื่องการเลือกตั้ง การมีสภานิติบัญญัติ การมีรัฐบาล การอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล การยุบสภา ฯลฯ แต่ตัวแปรหลักที่สำคัญที่ขาดหายไปจากการวิเคราะห์ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย นั่นคือ อุดมการณ์เสรีนิยม (Liberalism) อุดมการณ์เสรีนิยมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศตะวันตกตั้งแต่มองเตสกิเออ จอห์น ล็อก ซึ่งมีนักคิดที่เน้นในเรื่องนี้ตั้งแต่รุสโซ มองเตสกิเออ จอห์น ล็อก เนื้อหาหลักของลัทธิเสรีนิยมคือเสรีภาพ (Freedom) และความเสมอภาค (Equality) อุดมการณ์เสรีนิยมนี้จึงเป็นอุดมการณ์พื้นฐานของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นอุดมการณ์ที่ให้น้ำหนักกับความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะต้องมีศักดิ์ศรี มีสิทธิเสรีภาพ

วิเคราะห์เสรีนิยมและประชาธิปไตย

เสรีนิยมประชาธิปไตย ในยุคสมัยปัจจุบัน ถูกเรียกว่า ระบบใหม่ หรือ เสรีนิยมระดับโลก กำลังเผชิญกับความท้าทายที่มากขึ้น กล่าวคือ โลกถูกจัดระเบียบใหม่ เสรีนิยมประชาธิปไตย จะมีพัฒนาการไปในระดับหนึ่ง คนกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า มนุษย์ตะวันตก จะพัฒนาความคิด และระบอบการเมือง ไปสู่ความสมบูรณ์ของ สติปัญญา และการเจริญทางความคิด หรือที่เรียกอีกชื่อว่า **“The End of History”** และเพราะเหตุนี้ พวกเขาจึงสามารถใช้เครื่องมือหนัก เครื่องมือเบา ขนย้ายแนวคิดนี้สู่สังคมหลังจากสหภาพโซเวียตได้ล่มสลายลงได้นำมาสู่การสิ้นสุดของ สงครามเย็นด้วย

บทสรุป

เสรีนิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วยคำสองคำ คือ เสรี (Liberal) คือ การรบกวนกันของวิธีการ ทัศนคติและแนวคิดทางการเมือง ซึ่งมีเป้าหมายหลัก คือ การอำนาจหรือ รักษาเสรีภาพของปัจเจก กับ ประชาธิปไตย การปกครองของประชาชน รวมกันคือ **Liberal Democracy** เรียกได้ทั้งประชาธิปไตยเสรีนิยม หรือ เสรีนิยมประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีเสรีนิยมเป็นหลักการมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 โดยมีนักปราชญ์คนสำคัญได้แก่ มาร์ตินลูเทอร์ และ จอห์น ล็อก และ รุสโซเสรี นิยมประชาธิปไตยมี “เสรีภาพ” เป็นหัวใจหลัก ครอบคลุมเวที สังคม การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และวัฒนธรรม และเสรีนิยมประชาธิปไตยถูกเสนอให้เป็นระบบการปกครองสุดท้ายของ

ขอบคุณครับ

